

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (освітній)
Кафедра	Restawracija ta expertizatworiwmistectwa	Рік навчання	1
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	фахова
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Семестри	1

Експертиза творів мистецтва

семестр 1 (осінь 2024)

1 вересня — 14 грудня

Викладач Долуда Анатолій Олександрович, доцент, PhD (канд. т.н.)
E-mail exp.doluda@gmail.com
Заняття За розкладом, онлайн

Консультації Понеділок 9.00-10.30
Адреса онлайн
Телефон 050 971 92 58

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поza заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи.

Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ЕТМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*.
 Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, по телефону є припустимі, але при відсутності навчальних пар. Крім того, консультування з викладачем в режимі онлайн відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ*Методичні матеріали*

1. Технология, исследование и хранения произведений станковой и настенной живописи: учебное пособие / Под ред. Ю.И. Гренберга. - М.: Изобразительное искусство, 198. - 392 с.

2. Долуда А.О. Методика дослідження творів живопису: методичні рекомендації для студентів 1 курсу РЕТМ, Доктор філософії (видання друге). Харків : ХДАДМ, 2019. 16 с.
3. Ревенок Н.М. Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник / -К.: НАКККіМ, 2014.- 124с.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word. Мікроскопи МБС-2, МБС-9, Приладдя для дослідження в ультрафіолетовім та інфрачервонім діапазоні довжини електромагнітних хвиль. Негатоскоп. Лупи 3-10 крат. Набір світлофільтрів. Реактиви для мікрохімічних досліджень.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Головна мета даної дисципліни полягає у наданні студентам базових знань щодо сучасних методів досліджень творів мистецтва, які базуються на основах фізичної і прикладної оптики та відомих як неруйнуючі методи досліджень творів мистецтва при проведенні мистецтвознавчих експертиз.

Завдання курсу є навчання студентів теоретичним і практичним навичкам, які необхідні при роботі в галузі, що оперує культурними цінностями.

На лекційних і практичних заняттях студенти набувають знання та розуміння процесів дослідження мистецьких творів, здійснювати експертизу художніх творів та обґрунтовувати (за потребою) вибір методики їхньої реставрації; здатність аналізувати наукові питання, виявляти та формулювати наукові проблеми в межах історичного та теоретичного дискурсів образотворчого та декоративного мистецтва, сфери реставрації та атрибуції творів мистецтва з можливістю подальшого втілення результатів роботи у наукове середовище (статті, доповіді тощо).

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: Здатність в практичній діяльності застосовувати знання та набуті практичні навички, проводити діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним сприйняттям особливостей реставраційної та експертної практики.

Дисципліна вивчається протягом 1 семестру 1-го курсу (2 кредити ECTS). Всього семестр має 2 модулі та 8 тем.

Осінній семестр: 90 годин: 60 — аудиторні лекційні, практ, 30 — самостійні.

Змістовий модуль 1

Розділ 1. Тема 1. Світло та його властивості. Основні укладення променевої оптики. Розподіл електромагнітних хвиль за довжиною хвиль. Вплив випромінювання різного діапазону довжин хвиль на твори мистецтва.

Тема 2. Оптичні інструменти. Світлофільтри. Джерела видимого спектру. Мікроскопи, устрій та різновиди. Методи і практика мікроскопічних досліджень. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва за допомогою мікроскопа.

Тема 3. Ультрафіолетовий діапазон випромінювання та його властивості. Дослідження творів в ультрафіолетовому випромінюванні. Люмінесцентне дослідження. Фосфоресценція та флуоресценція. Фотофіксація творів в ультрафіолетових променях. Джерела та прилади для дослідження в ультрафіолетовому діапазоні довжин хвиль. Техніка безпеки при роботі з джерелами ультрафіолетових променів. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва в ультрафіолетових променях.

Тема 4. Інфрачервоний діапазон випромінювання та його властивості. Дослідження творів в інфрачервоному випромінюванні. Джерела та прилади для дослідження в інфрачервоному діапазоні довжин хвиль. Техніка безпеки при роботі з джерелами інфрачервоних променів. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва в інфрачервоних променях. Фотографування та візуальне спостереження творів в інфрачервоних променях. Матеріали та обладнання. Інфрачервона рефлексографія. Робота з приладами “Інфрам” та ПНВ.

Змістовий модуль 2

Розділ 2. Тема 1. Рентгенівський діапазон електромагнітного випромінювання, його властивості та принципи його утворення. Обладнання лабораторій для рентгенографічних досліджень. Рентгенографічні дослідження. Основний метод рентгенографії. Компенсатографія. Метод кутової та стерео рентгенографії. Пошарова контактна рентгенографія. Фотоелектрографія. Використання методів рентгенографії в проведенні досліджень та атрибуції творів мистецтва. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва в рентгенівських променях.

Тема 2. Роль неруйнуючих методів дослідження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та складання плану реставраційних заходів. Фотофіксація як метод дослідження творів мистецтва. Основні правила та вимоги при проведенні фотофіксації творів мистецтва.

Тема 3. Методологія проведення експертизи творів живопису, графіки, скульптури, творів декоративно-ужиткового мистецтва з металу, скла порцеляни та інше.

Тема 4. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва. Об'єктивні та суб'єктивні методи дослідження та їх роль в атрибуції творів. Помилки та їх причини при використанні об'єктивних методів дослідження творів мистецтва.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення практичних завдань та закріплення лекційних тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B	B+ 85-89	незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності студент має спитати дозволу вийти з конференції (окрім заліку).

Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрадження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день, або попіклуватись про його заміну.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему,

він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст <i>Силабус</i>	годин	Рубіжний контроль експертиза творів мистецтва	
За розкладом	1	лекція	Тема 1. Світло та його властивості. Основні укладення променевої оптики. Розподіл електромагнітних хвиль за довжиною хвиль Вплив випромінювання різного діапазону довжин хвиль на твори мистецтва.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	2	лекція	Тема 2 Оптичні інструменти. Світлофільтри. Джерела видимого спектру. Мікроскопи, устрій та різновиди. Методи і практика мікроскопічних досліджень	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	2	лекція	Інформативність досліджень та обробканих при дослідженні творів мистецтва за допомогою мікроскопа.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	3	лекція	Тема 3. Ультрафіолетовий діапазон випромінювання та його властивості. Дослідження творів в ультрафіолетовому випромінюванні. Люмінесцентне дослідження. Фосфоресценція та флуоресценція променях	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	3	лекція	Фотофіксація творів в ультрафіолетових променях . Джерела та прилади для дослідження в ультрафіолетовому діапазоні довжин хвиль. Техніка безпеки при роботі з джерелами ультрафіолетових променів. Інформативність досліджень та обробканих при дослідженні творів мистецтва в ультрафіолетових	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
1			2	3	4	
За розкладом	4	лекція	Тема 4. Інфрачервоний діапазон випромінювання та його властивості. Дослідження творів в інфрачервоному випромінюванні. Джерела та прилади для дослідження	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

			інфрачервоному діапазоні до в жиних виль.			
За роз кла дом	4	лекція	Техніка безпеки при роботі з джерелами інфрачервоних променів. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва в інфрачервоних променях. Фотографування та візуальне спостереження з рівнів в інфрачервоних променях. Матеріали та обладнання. Інфрачервоні рефлексографія. Робота з приладами "Інфрам" та ПНВ.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі Доповідь (усно), 5 хвилин, інтерпретація тем дисципліни в межах власного дослідження (за вибором)	опитування
			Усього за 1 модуль:	28		
			Розділ 2.			
За роз кла дом	1	лекція	Тема 1. Рентгеновський діапазон електромагнітного випромінювання, його властивості та принципи його утворення. Обладнання лабораторій для рентгенографічних досліджень.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За роз кла дом	1	лекція	Рентгенографічні дослідження. Основний метод рентгенографії. Компенсатор графія. Метод кутової та стереорентгенографії. Пошарова контактна рентгенографія.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За роз кла дом	1	лекція	Фотоелектронографія. Використання методів рентгенографії в проведенні досліджень та атрибуції творів мистецтва. Інформативність досліджень та обробка даних при дослідженні творів мистецтва в рентгеновських променях.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За роз	2	лекція	Тема 2. Роль неруйнуючих методів дослід	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

клас			ження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та складання плану реставраційних заходів.			
За розкладом	2	лекція	Фотофіксація як метод дослідження творів мистецтва. Основні правила та вимоги при проведенні фотофіксації творів мистецтва	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	3	лекція	Тема 3. Методологія проведення експертизи творів живопису, графіки, скульптури, творів декоративно-ужиткового мистецтва з металу, скла, порцеляни та інше.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	4	лекція	Тема 4. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва.	2	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
1			2	3	4	
За розкладом	4	лекція	Об'єктивні та суб'єктивні методи дослідження та їх роль в атрибуції творів. Помилки та їх причини при використанні об'єктивних методів дослідження творів мистецтва.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
			Усього за 2 модуль:	32		
			Усього за 1 семестр:	60		

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

1	Поточний контроль за перший модуль	0–40
2	Поточний контроль за другий модуль	0–60
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматкуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматкуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність аспіранта під час семінарських занять (3), виступ на конференції або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

1. Алёшин Е.Б. Реставрация станковой масляной живописи в России.-Л.: Художник РСФСР, 1987, 164 с.
2. Калашникова О.Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей : підручник / О.Л. Калашникова. – К. : Знання, 2006.
3. Экспертиза и атрибуция произведений изобразительного искусства : I-III науч. конф. : материалы. – М., 1996-2004.
4. Індутний В.В. Оцінка культурних цінностей. – К.: тов. “Аякс прінт”, 2008 – 608 с.
5. Тамойкин Д.М. Тамойкин М.Д. Оценка антиквариата. – М. : ООО ИД «Аваност – прим», 2008.
6. Ревенок Н.М. Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник/ -К.: НАККіМ, 2014.- 124с.

7. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” № 1068 – ХІУ.
8. Бобров Ю.Г. История реставрации древнерусской живописи. Л.: Художник РСФСР, 1987, 164 с.